

УДК 378.147:316.6 (045)

DOI: 10.36550/2415-7988-2025-1-218-351-356

БАБЕНКО Тетяна –

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та спеціальної освіти
Центральноукраїнського державного університету
імені Володимира Винниченка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5085-2779>
e-mail: babenkot80@gmail.com

ЛЯШЕНКО Ростислав –

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та спеціальної освіти
Центральноукраїнського державного університету
імені Володимира Винниченка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3554-8861>
e-mail: r.ljashenko@gmail.com

ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЯК УМОВА ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

В статті на основі аналізу наукових теоретико-практичних джерел та власного практичного досвіду проаналізовано особливості здійснення проєктної діяльності суб'єктів освітнього процесу як умови підвищення якості сучасної освіти. Досліджено актуальні міжнародні та вітчизняні документи релевантні проблемі якості освіти і аргументовано кореляційну залежність проєктної діяльності з реалізацією основних визначених принципів студентоцентризму, де студент визнається ключовим стейкхолдером, а освітній процес гнучкий і спрямований на здобуття навичок поза формально визначеними видами діяльності початковим планом. Виокремлено ключові філософсько-педагогічні ідеї про проєктну діяльність, як умови підвищення якості сучасної освіти.

Проєктна діяльність по свої сутності пов'язана не стільки з застосуванням знань на практиці, скільки з можливістю суб'єктам освітнього процесу побачити, почути, відчувати реальні дієві результати своїх зусиль на противагу схоластизації освітнього процесу. Освіта сьогодення є репрезентацію набутих академічних знань і готовності особистості виконувати широкий спектр соціально-професійних функцій.

В студентоцентрованому підході здобувач освіти є основним суб'єктом освітнього процесу, на забезпечення якості освіти якого спрямовується діяльність усіх інших суб'єктів. Проєктна діяльність має потенціал об'єднувати останніх для продуктивної взаємодії, підвищувати мотивацію досягнення успіху, розвивати критичне мислення, відкриває нові можливості особистісного і професійного зростання. Окрім формальних і очевидних характеристик проєктна діяльність вдало вбудовується в рамки розуміння якості сучасної освіти, постаючи її умовою та суттєвою важливою основою, а відтак потребує теоретико-практичного обґрунтування.

Зроблено висновок, що в проєктній діяльності студенти оволодівають широким спектром компетентностей, навичками планування, критичного мислення, прийняття рішень, аналізу результатів, і активної рефлексії. Оскільки проєктна діяльність по своїй природі є командною, активізуються лідерські якості, соціальні навички ефективної взаємодії для реалізації завдань і цілей проєкта. При цьому, міждисциплінарний характер проєктної діяльності сприяє інтеграції адаптації і застосування знань і досвіду різних сфер в одному спеціально організованому середовищі співпраці. За умов належної організації, у відповідності до визначених міжнародними і вітчизняними нормативно-правовими документами критеріями і індикаторами якості, проєктна діяльність суб'єктів освітнього процесу стає міцною основою підвищення якості сучасної освіти.

Ключові слова: проєктна діяльність, проєкти, суб'єкти освітнього процесу, якість освіти, професійна підготовка.

BABENKO Tetiana –

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Pedagogy and Special Education of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5085-2779>
e-mail: babenkot80@gmail.com

LIASHENKO Rostyslav –

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Pedagogy and Special Education of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3554-8861>
e-mail: r.ljashenko@gmail.com

PROJECT-BASED ACTIVITIES OF SUBJECTS OF THE EDUCATIONAL PROCESS AS A PREREQUISITE FOR ENHANCING THE QUALITY OF CONTEMPORARY EDUCATION

In the article, the features of project-based activity implementation by the subjects of the educational process have been analyzed as a condition for improving the quality of modern education. The analysis has been based on theoretical and practical scientific sources as well as the authors' own professional experience. Current international and national documents relevant to the issue of education quality have been examined, and a correlation between project-based activity and the implementation of the key principles of student-centeredness has been substantiated. In this approach, the student is recognized as a key stakeholder, and the educational process is viewed as flexible and oriented toward the development of competencies beyond formally defined curricular activities.

Key philosophical and pedagogical ideas regarding project-based learning have been identified as fundamental to improving education quality. By its nature, project-based activity is not merely about the application of knowledge in practice, but rather about enabling

educational actors to see, hear, and feel the tangible results of their efforts-in contrast to the scholastization of the educational process. Contemporary education represents not only the acquisition of academic knowledge but also the readiness of the individual to fulfill a wide range of socio-professional functions.

In the student-centered approach, the learner is the primary subject of the educational process, and the efforts of all other actors are directed toward ensuring the quality of their education. Project-based activity has the potential to unite all participants in productive collaboration, enhance motivation for achievement, foster critical thinking, and create new opportunities for personal and professional development. Beyond its formal and apparent characteristics, project-based learning is effectively integrated into the framework of understanding quality in modern education, serving both as a condition and a foundational element thereof. Therefore, it requires thorough theoretical and practical substantiation.

It has been concluded that, through project-based learning, students acquire a vast range of competences and essential skills such as planning, critical thinking, decision-making, outcome analysis, and active reflection. Given its inherently collaborative nature, project activity fosters the development of leadership qualities and social skills necessary for effective interaction aimed at achieving project goals and objectives. Furthermore, the interdisciplinary character of project-based learning promotes the integration, adaptation, and application of knowledge and experience from various fields within a specifically organized environment of cooperation. When properly organized in accordance with internationally and nationally defined quality standards, criteria, and indicators, project-based activity undertaken by educational stakeholders becomes a solid foundation for enhancing the quality of modern education.

Keywords: project-based activity, projects, subjects of the educational process, quality of education, professional training.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Сучасна освіта в Україні перебуває у постійному руслі оновлень змісту, методів, форм взаємодії її суб'єктів, трансформаційних процесів, появою нових інструментів та технологій, інтеграції нових підходів до розв'язання проблем та пошуку відповідей викликам сучасності. Інтеграція у європейський освітній простір вимагає приведення у відповідність європейським міжнародним стандартам освітніх систем на усіх рівнях. Однією із таких тенденцій в освіті є поступове впровадження проектної діяльності в освітній процес, коли поглиблюється практична частка в цілісності процесу професійної підготовки. Набуття практичних навичок здобувачами освіти та практична спрямованість отриманих знань поступово стає вирішальним фактором підготовки до дорослого життя і професійної діяльності.

Проектна діяльність по свої сутності пов'язана не стільки з застосуванням знань на практиці, скільки з можливістю суб'єктам освітнього процесу побачити, почути, відчуті реальні дієві результати своїх зусиль на противагу схоластизації освітнього процесу. Освіта сьогодні є репрезентацією набутих академічних знань і готовності особистості виконувати широкий спектр соціально-професійних функцій.

В студентоцентрованому підході здобувач освіти є основним суб'єктом освітнього процесу, на забезпечення якості освіти якого спрямовується діяльність усіх інших суб'єктів. Проектна діяльність має потенціал об'єднувати останніх для продуктивної взаємодії, підвищувати мотивацію досягнення успіху, розвивати критичне мислення, відкриває нові можливості особистісного і професійного зростання. Окрім формальних і очевидних характеристик проектна діяльність вдало вбудовується в рамки розуміння якості сучасної освіти, постаючи її умовою та суттєвою важливою основою, а відтак потребує теоретико-практичного обґрунтування.

Мета статті – на основі аналізу наукових теоретико-практичних джерел та власного практичного досвіду проаналізувати особливості здійснення проектної діяльності суб'єктів освітнього процесу як умови підвищення якості сучасної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання застосування проектної діяльності відображено в працях сучасних українських вчених

(М. Елькін, І. Єрмаков, О. Коберник, В. Логвін, А. Цимбалару, С. Яшук та ін.), дослідників близького зарубіжжя (Т. Гречухіна, Г. Гузєєв, М. Епштейн, І. Зимня, П. Лернер, Н. Пахомова, Є. Полат та ін.) і зарубіжних науковців (Дж. Джонсон, Дж. Пітт, А. Флітнер, П. Фрейре, Д. Хопкінз та ін.). Теоретико-практичні засади проектної діяльності розкриваються у дослідженнях В. Гузєєва, О. Коберника, Н. Матяш, О. Пехоти, Є. Полат, В. Радіонова, В. Слободченкова, С. Сисоевої, І. Шендрик та ін. Особливості реалізації проектів в різних сферах вивчалися у працях закордонних дослідників Дж. Хігні, П. Дж. Філдінг, Дж. П. Льюїс, Б. В. Такмен та ін.

Визначення поняття «якість освіти» відображається у працях І. Булах, В. Воротилов, В. Луначек, В. Полянський, В. Григораш, С. Шишов, В. Кальний, Л. Харві та Дж. Ньютон. І. Булах, Л. Ващенко, Г. Єльнікова, Ю. Жук, Т. Лукіна, О. Ляшенко, В. Маслов, М. Мруга, П. Полянського. Питання забезпечення якості вищої освіти у дослідженнях: А. Алексюк, В. Андрущенко, М. Арчер, В. Астахова, К. Астахова, Р. Барнетт, О. Бермус, І. Вакарчук, В. Вікторов, Б. Вульфсон, Б. Гершунський, О. Глузман, А. Гофрон, Т. Гусен, Д. Дзвінчук, Б. Жебровський, В. Жуков, В. Журавський, М. Згуровський, М. Кісіль, К. Корсак, В. Кремень, М. Култаєва, В. Кущерець, А. Літл, О. Локшина, В. Луговий, М. Лукашевич, В. Лутай, О. Ляшенко, І. Надольний, С. Ніколаєнко та ін.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до міжнародного стандарту ISO 9000:2015, який містить основні принципи, терміни та визначення, що стосуються систем управління якістю у п.п. 3.6.3 під якістю розуміється ступінь, в якому сукупність властивих характеристик об'єкта задовольняє вимоги [12]. Це тлумачення можна безперешкодно застосувати у відношенні до сфери освіти де об'єктом виступають різні освітні процеси та складові: освітні послуги, зміст освітніх програм, кваліфікації, і власне система управління цими процесами. В цій екстраполяції природно, що аспект задоволення вимог стосується як неформальних критеріїв і очікувань, що визначаються самими здобувачами освіти як ключовими стейкхолдерами, так і формальні критерії відповідно до державних стандартів освіти і міжнародних стандартів управління якістю. Доречним до порівняння тут є міжнародний стандарт

ISO 8402:1986, розроблений Міжнародною організацією зі стандартизації (ISO) і має статус вилученого, де якість (у перекладі з англ.) є сукупністю властивостей та характеристик продукції або послуги, які надають їй здатність задовольняти встановлені або передбачувані потреби [4].

У документі ESG 2015 Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area [3], розроблений Європейською асоціацією із забезпечення якості вищої освіти – ENQA, в розділі 1 серед принципів якості освіти акцент ставиться на студентоцентризм та активному залученні студентів до гнучких видів навчальної діяльності та визнання компетентностей, здобутих у освітніх процесах поза навчальним планом [3, с. 6–8]. Однак, особлива увага звертається у стандарті 1.3 цього ж документа і на залученні студентів до створення самого навчального процесу, а освітні програми побудовані у спосіб, що передбачає заохочення студентів бути його активними учасниками [3, с. 12].

Однією з 17 глобальних цілей сталого розвитку ухвалених країнами-членами ООН [10], головною метою цілі №4 (Sustainable Development Goal 4, у перекл. з англ.) є «забезпечити всеохоплюючу та справедливую якісну освіту та сприяти можливостям навчання протягом усього життя для всіх», а якість освіти пов'язується з безпечним, інклюзивним й ефективним освітнім середовищем, підготовкою кваліфікованих вчителів, результативне і ефективне навчання. Не залишились поза увагою і навчальні програми, які мають бути спрямовані на сучасні ключові компетентності [9].

Ключовими компетентностями для сталого розвитку виділяє 8 які є універсальними для всіх цілей сталого розвитку: системне мислення, передбачення, нормативне мислення, стратегічне мислення, співпраця, критичне мислення, самосвідомість, інтегроване вирішення проблем [8]. Таким чином, суб'єкти освітнього процесу, що беруть активну участь у проєктах, які як правило прями чи опосередковано розвивають вище зазначені компетентності, формуються як «агенти змін» (відповідно до термінології UNESCO), здатних діяти відповідально для досягнення сталого розвитку.

Національна система забезпечення якості вищої освіти закріплена на законодавчому рівні у Законі України «Про вищу освіту» (2014 р.) де у статті 16 представлено систему забезпечення якості вищої освіти з її складовими, внутрішньою і зовнішньою системами забезпечення якості, а також система забезпечення якості діяльності Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти НАЗЯВО і незалежних установ оцінювання та забезпечення якості вищої освіти [14]. Законом України «Про освіту» якість освіти визначається відповідність результатів навчання вимогам, встановленим законодавством, відповідним стандартом освіти та/або договором про надання освітніх послуг [15].

Якість освіти є збалансованою відповідністю певного освітнього рівня (загальної середньої,

професійно-технічної, вищої тощо) численним потребам, цілям, умовам, затвердженим освітніми нормам і стандартам, яка встановлюється з метою виявлення причин порушення цієї відповідності та управління процесом поліпшення встановленої якості [18].

Проектна діяльність як вид діяльності носить міждисциплінарний характер, на перетині філософії, педагогіки, управління та ін. Витоки ідей стосовно проєктної діяльності відслідковуються до праць Дж. Дьюї, який говорив про освіту як «досвід» і реальне практичне залучення її суб'єктів (учнів) у навчальний процес. Згідно з концепцією Дьюї [2] освіта не є підготовкою до життя, а освіта – це саме життя». «Справжня освіта здійснюється через досвід» – твердження Дж. Дьюї про те, що занурення в реальні дії практичної діяльності з метою розв'язання задач і знаходження рішень постає методологічною основою для будь-якої проєктної діяльності.

Учень і послідовник Дж. Дьюї В. Кілпатрік вважав проєктну діяльність як «усвідомлена, цілеспрямована активність, що відбувається в соціальному контексті (середовищі)» [6]. У його праці В. Кілпатрік наголошує на важливості: цілеспрямованої дії як основи навчання, особистісної значущості завдання для учня, соціального контексту навчання та педагогіки дії, а не лише передачі знань.

Відомий японський фахівець у галузі управління якістю К. Ішікава наголошував на важливості належного навчання, внутрішньої мотивації та командної роботи для досягнення високої якості [5]. У підході Е. Демінга 14 принципів управління якістю відображена не лише відсутність дефектів, а як системну відповідність очікуванням і постійне прагнення до кращого [1]. Для нашого дослідження доречним є і концептуальні засади Д. Колба, які вдало співвідносяться зі студентоцентрованим навчанням. Згідно з концепцією навчання через досвід «циклу експериментального навчання» Колба конкретний досвід, рефлексивне спостереження, абстрактне узагальнення та активне експериментування стають основою якісного навчання [7].

Участю студентів у проєктній діяльності на когнітивному, методичному та практичному рівнях співвідноситься з вище згаданими (і необмежених ними) ідеями і стандартами, і дає можливість здобути реальний життєвий досвід, гнучкі навички, застосовати знання у нових постійнозмінних практичних умовах, отримати справжню суб'єктність, відчуття і впливати на важливі процеси і рішення.

Парадигма студентоцентрованого підходу у диференційованій проєктній діяльності, де студент залучається до важливих управлінських рішень враховує вимоги, потреби, інтереси темп та інші індивідуальні характеристики усіх учасників, індивідуалізуючи таким чином і їх спільну справу. Внутрішня мотивація в опозиції до зовнішнього впливу, через реальні посильні для кожного завдання і реальне, відчуття успіху за їх виконання створює умови для розвитку самостійності,

відповідальності за власну діяльність та ініціативності.

Механізми, що приводяться в дію у проектній діяльності, покращують не тільки окремі аспекти освіти враховуючи галузеву специфіку, а й створюють умови для системного і систематичного підвищення її якості.

Р. Ляшенко та Т. Бабенко підкреслюють значущість ефективної комунікації при формуванні команди, що є очевидним. Злагоджена комунікація є запорукою належного делегування обов'язків, визначення ролей, знаходження взаєморозуміння та зменшення вірогідності виникнення конфліктних ситуацій та суперечок. Навички комунікації розвиваються власне і внаслідок вдалого вирішення конфліктів, підсилюють координацію дій в діяльності команди, вносять вагомий елемент конструктивного в спілкування між учасниками. Обов'язковою умовою комунікації є постійний зворотній зв'язок та практика активного слухання, що в свою чергу створює атмосферу поваги до особистості, думки, врахування різних точок зору, відчуття затребуваності учасників [19].

Головним завданням проектної діяльності є не набуття наукових знань, а допомога дитині зорієнтуватися у суспільному вирі подій та явищ – соціальних, економічних, інформаційних, а також оволодіти досвідом життя в громаді. Все це передбачає не пасивну адаптацію в соціумі, а розвиток активного творчого самоствердження в суспільстві з метою його розвитку та самовдосконалення [11].

Головною характерною складовою проектної діяльності є проблема, а точніше – проблемна ситуація, що є типовою для певної соціальної групи або культурного явища. Проблема виникає у разі невідповідності між реальним життям та уявленнями проектувальника про бажаний стан об'єкта. Проект використовується як засіб досягнення поставленої мети шляхом збереження, зміни або відновлення соціальних та культурних явищ. Конкретну проблему можна вирішити, використовуючи різні варіанти проектних рішень [21].

На переконання Л. Лук'янової, участь у проектній діяльності надає можливість учневі самовдосконалюватися, а також відкриває можливості вибору особистої ролі в системі відносин колективу учасників проекту (автор ідей, виконавець, учасник, організатор) або залишає право вибору на індивідуальну роботу, і в цьому випадку виконавець проекту поєднує усі ролі в одній особі [17, с. 17].

У процесі проектної діяльності, на думку І. Єрмакова та С. Шевцової, діти оволодівають певними компетенціями, спрямованими на визначення способів діяльності, обрання для себе практичного виду діяльності, оволодіння практичною діяльністю, оцінювання результатів цієї діяльності. Плюсами проектної діяльності є набуття вихованнями таких умінь:

- планувати свою роботу;
- використовувати багато джерел інформації;
- самостійно відбирати й накопичувати матеріал;

- аналізувати, зіставляти факти;
- аргументувати думку;
- приймати рішення;
- установлювати контакти;
- створювати кінцевий продукт (фільм, журнал, проект, сценарій);
- презентувати створене перед аудиторією;
- оцінювати себе і команду [13].

На думку П. Сікорського, серед зовнішніх першим і основним чинником, якій впливає на якість вищої освіти, є якість середньої освіти (цей чинник він пов'язує з низькою якістю середньої освіти). Далі йдуть: адекватна система відбору і зарахування абітурієнтів до вищих навчальних закладів; підготовка таких фахівців, яких потребує ринок праці; низький рівень профорієнтаційної роботи за шкільною лавою; надання автономії вищим навчальним закладам; моніторинг якості вищої освіти незалежною від МОН України і вищих закладів освіти службою Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО) [22, с. 54–57].

О. Корнілова та Ю. Огороднік розглядають якість вищої освіти як: зверхність (високий рівень складності програм, процедур тестування студентів, імідж ЗВО на національному і міжнародному рівні); відповідність поставленим цілям (відповідність загальноприйнятим стандартам); задоволення споживача (студентів, батьків, суспільства); синонім покращення (процес, спрямований на постійне вдосконалення, розвиток відповідальності ЗВО за краще використання його інституційної автономії та свободи) [16, с. 83].

Н. Островерхова розглядає якість освіти і виховання як сукупну, комплексну, системну, цілісну характеристику, що включає в себе, окрім якості навченості і вихованості, ще й цілу низку параметрів, завдяки врахування яких оцінка результатів навчання і виховання може бути як підвищена, так і зведена до нуля або навіть стати негативною. До них належать: знання, уміння і навички; показники особистісного розвитку, а саме: фізичний, психічний, соціальний і духовний розвиток; негативні ефекти (наслідки) освіти та виховання; зміни професійної компетентності педагога і його ставлення до праці; ріст (чи падіння) престижу закладу освіти в соціумі [20].

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. В проектній діяльності студенти оволодівають широким спектром компетентностей, навичками планування, критичного мислення, прийняття рішень, аналізу результатів, і активної рефлексії. Оскільки проектна діяльність по своїй природі є командною, активізуються лідерські якості, соціальні навички ефективної взаємодії для реалізації завдань і цілей проекта. При цьому, міждисциплінарний характер проектної діяльності сприяє інтеграції адаптації і застосування знань і досвіду різних сфер в одному спеціально організованому середовищі співпраці. За умови належної організації, у відповідності до визначених міжнародними і вітчизняними нормативно-правовими документами критеріями і індикаторами якості, проектна діяльність суб'єктів

освітнього процесу стає міцною основою підвищення якості сучасної освіти.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Deming W. E. Out of the crisis. Massachusetts Institute of Technology, Center for Advanced Engineering Study. 1986.
2. Dewey J. Democracy and Education: An Introduction to the Philosophy of Education. New York: Macmillan. 1916.
3. European Association for Quality Assurance in Higher Education. Standards and guidelines for quality assurance in the European Higher Education Area (ESG). 2015. URL: https://enqa.eu/wp-content/uploads/2015/11/ESG_2015.pdf
4. International Organization for Standardization. ISO 8402:1986: Quality – Vocabulary. 1986. URL: <https://www.iso.org/standard/15570.html>
5. Ishikawa K. What is total quality control? The Japanese way (D. J. Lu, Trans.). Prentice Hall. 1985.
6. Kilpatrick W. H. The project method: The use of the purposeful act in the educative process. *Teachers College Record*. 1918. 19(4). 319–335.
7. Kolb D. A. Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall. 1984.
8. UNESCO. Education for Sustainable Development Goals: Learning Objectives. 2017. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000247444>
9. United Nations. Goal 4: Ensure inclusive and equitable quality education and promote lifelong learning opportunities for all. Sustainable Development Goals. United Nations. URL: <https://sdgs.un.org/goals>
10. United Nations. Sustainable Development Goals. URL: <https://sdgs.un.org/goals>
11. Ассаул В. Метод проектів у виховній роботі. *Проектна діяльність у ліцеї: компетентнісний потенціал, теорія і практика*: науково-методичний посібник / За редакцією С. М. Шевцової, І. Г. Єрмакова, О. В. Батечко, В. О. Жадька. К.: Департамент, 2008. 520 с.
12. ДСТУ ISO9000:2015. Системи управління якістю. Основні положення та словник термінів: Офіційне видання. Київ: ДП «УкрНДНЦ», 2016.
13. Єрмаков І. Г. Метод проектів у контексті життєвих результатів діяльності учнів. *Проектна діяльність у ліцеї: компетентнісний потенціал, теорія і практика*: науково-методичний посібник / За редакцією С. М. Шевцової, І. Г. Єрмакова, О. В. Батечко, В. О. Жадька. К.: Департамент, 2008. 520 с.
14. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1556-18>
15. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2145-19>
16. Корнілова О. М., Огороднік Ю. О. Теоретико-методологічні основи визначення якості освіти вищих навчальних закладів України. *Економіка та держава*. Київ, 2016. № 12. С. 82–85.
17. Лук'янова Л. Технологія організації проектної діяльності. *Імідж сучасного педагога*. 2009. № 10. С. 16–21.
18. Лукіна Т. О. Якість освіти / Енциклопедія освіти. Нац. акад. пед. наук України; [гол. ред. В. Г. Кремень]: 2-ге вид, допов. та перероб. Київ : Юрінком Інтер, 2021. С. 1120–1121.
19. Ляшенко Р. О., Бабенко Т. В. Проектна діяльність як засіб соціалізації особистості в процесі професійної підготовки. *Наукові записки*. Серія: Педагогічні науки.

Кропивницький: Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка, 2024. Вип. 214. С. 244–249. URL: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2024-1-214-244-249>

20. Острівська Н. Оцінка якості освіти. *Освіта і управління*. 2005. Т. 8. № 1. С. 109–113.

21. Петрова І. В. Проектування в соціально-культурній сфері: навчальний посібник. К.: Вид-во КНУКіМ, 2007. 372 с.

22. Сікорський П. Зовнішні чинники і їх вплив на якість вищої освіти. *Вища освіта України*. Київ, 2016. № 4.

REFERENCES

1. Deming, W. E. (1986). Out of the crisis. Massachusetts Institute of Technology, Center for Advanced Engineering Study. [in English]
2. Dewey, J. (1916). Democracy and Education: An Introduction to the Philosophy of Education. New York: Macmillan. [in English]
3. European Association for Quality Assurance in Higher Education. (2015). Standards and guidelines for quality assurance in the European Higher Education Area (ESG). URL: https://enqa.eu/wp-content/uploads/2015/11/ESG_2015.pdf [in English]
4. International Organization for Standardization. (1986). ISO 8402:1986: Quality – Vocabulary. URL: <https://www.iso.org/standard/15570.html> [in English]
5. Ishikawa, K. (1985). What is total quality control? The Japanese way (D. J. Lu, Trans.). Prentice Hall. [in English]
6. Kilpatrick, W. H. (1918). The project method: The use of the purposeful act in the educative process. *Teachers College Record*. 19(4). 319–335. [in English]
7. Kolb, D. A. (1984). Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall. [in English]
8. UNESCO (2017). Education for Sustainable Development Goals: Learning Objectives. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000247444> [in English]
9. United Nations. Goal 4: Ensure inclusive and equitable quality education and promote lifelong learning opportunities for all. Sustainable Development Goals. United Nations. URL: <https://sdgs.un.org/goals> [in English]
10. United Nations. Sustainable Development Goals. URL: <https://sdgs.un.org/goals> [in English]
11. Assaul, V. (2008). Metod proiektiv u vykhovnii roboti [The project method in educational work]. *Proektna diialnist u litsei: kompetentnisnyi potentsial, teoriia i praktyka*: Naukovo-metodychnyi posibnyk [Project-based activities in the lyceum: Competency potential, theory, and practice] / Za red. S. M. Shevtsovoi, I. H. Yermakova, O. V. Batechka, V. O. Zhadka. K.: Departament. 520 s. [in Ukrainian]
12. DSTU ISO 9000: 2015. (2016). Systemy upravlinnia yakistiu. Osnovni polozhennia ta slovnyk terminiv: Ofitsiine vydannia [Quality management systems. Fundamentals and vocabulary. Official publication.]. Kyiv: DP "UkrNDNTs". [in Ukrainian]
13. Yermakov, I. H. (2008). Metod proiektiv u konteksti zhyttievykh rezul'tativ diialnosti uchniv. *Proektna diialnist u litsei: kompetentnisnyi potentsial, teoriia i praktyka*: Naukovo-metodychnyi posibnyk [The project method in the context of students' life outcomes. Project-based activities in the lyceum: Competency potential, theory, and practice.] / Za red. S. M. Shevtsovoi, I. H. Yermakova, O. V. Batechka, V. O. Zhadka. K.: Departament. 520 s. [in Ukrainian]
14. Zakon Ukrainy "Pro vyshchu osvitu" vid 01.07.2014 № 1556-VII / Baza danykh "Zakonodavstvo Ukrainy" / Verkhovna Rada Ukrainy [Verkhovna Rada of Ukraine. Law of Ukraine "On Higher Education" [Legal

database "Legislation of Ukraine"]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1556-18> [in Ukrainian]

15. Zakon Ukrainy "Pro osvitu" vid 05.09.2017 № 2145-VIII // Baza danykh "Zakonodavstvo Ukrainy" / Verkhovna Rada Ukrainy [Verkhovna Rada of Ukraine. Law of Ukraine "On Education" [Legal database "Legislation of Ukraine"]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2145-19> [in Ukrainian]

16. Kornilova, O. M., Ohorodnik, Yu. O. (2016). Teoretyko-metodolohichni osnovy vyznachennia yakosti osvity vyshchyykh navchalnykh zakladiv Ukrainy. Ekonomika ta derzhava [Theoretical and methodological foundations for determining the quality of education in Ukrainian higher education institutions. Ekonomika ta derzhava]. Kyiv. № 12. S. 82–85. [in Ukrainian]

17. Lukianova, L. (2009). Tekhnolohii orhanizatsii proektnoi diialnosti. Imidzh suchasnoho pedahoha [Technology for organizing project-based activity]. № 10. S. 16–21. [in Ukrainian]

18. Lukina, T. O. (2021). Yakist osvity. Entsyklopediia osvity / Nats. akad. ped. nauk Ukrainy [Quality of education. Encyclopedia of Education]; [hol. red. V. H. Kremen]: 2-he vyd., dopov. ta pererob. Kyiv: Yurinkom Inter. S. 1120–1121. [in Ukrainian]

19. Liashenko, R. O., Babenko, T. V. (2024). Proiektna diialnist yak zasib sotsializatsii osobystosti v protsesi profesiinoi pidhotovky [Project-based activity as a means of personality socialization in the process of professional training]. Scientific Notes. Series: Pedagogical Sciences. Naukovi zapysky. Seriya: Pedagogichni nauky. Kropyvnytskyi: Tsentralnoukrainskyi derzhavnyi universytet imeni Volodymyra Vynnychenka. Vyp. 214. S. 244–249. URL: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2024-1-214-244-249> [in Ukrainian]

20. Ostroverkhova, N. (2005). Otsinka yakosti osvity. Osvita i upravlinnia [Assessment of education quality. Osvita i upravlinnia]. T. 8. № 1. S. 109–113. [in Ukrainian]

21. Petrova, I. V. (2007). Proektuvannia v sotsialno-kulturnii sferi [Designing in the socio-cultural sphere]: Navchalnyi posibnyk. K.: Vyd-vo KNUKiM. 372 s. [in Ukrainian]

22. Sikorskyi, P. (2016). Zovnishni chynnyky i yikh vplyv na yakist vyshchoi osvity [External factors and their impact on the quality of higher education]. Vyshcha osvita Ukrainy. Kyiv. № 4. [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

ЛЯШЕНКО Ростислав – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та спеціальної освіти Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: питання самоактуалізації та самореалізації особистості, феномени «само», професійна підготовка майбутніх фахівців та професіоналів.

БАБЕНКО Тетяна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та спеціальної освіти Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: соціально-професійне становлення педагога.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

LIASHENKO Rostyslav – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Pedagogy and Special Education of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University.

Scientific interests: issues of self-actualization and self-realization of personality, phenomena of "self", professional training of future specialists.

BABENKO Tetiana – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Pedagogy and Special Education of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University.

Scientific interests: socio-professional development of pedagogue.

Стаття надійшла до редакції 19.03.2025 р.

Стаття прийнята до друку 29.03.2025 р.

УДК 37.011: (477)

DOI: 10.36550/2415-7988-2025-1-218-356-360

ГАНЗЕНКО Олександр –

аспірант спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки

Центральноукраїнського державного університету

імені Володимира Винниченка

ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-9533-3443>

e-mail: ganz.aleksandr@gmail.com

ІСТОРІЯ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИЦІ

Науково-педагогічне знання про сім'ю як своєрідний виховний інститут формувалось поступово. Спираючись на багатий досвід народної педагогіки, філософсько-педагогічна думка з давніх часів накопичувала ідеї родинного виховання, аналізувала роль батьків й інших родичів у цьому процесі.

У статті узагальнено теоретичні основи сімейного виховання у науковій спадщині відомих педагогів.

Історичне підґрунтя педагогіки сімейного виховання складають праці видатних філософів, педагогів, минулого серед яких: Я. Коменський, Дж. Локк, Ж. Руссо, Й. Песталоцці, К. Ушинський, А. Макаренко, В. Сухомлинський та ін. Основою їх концепції виховання дітей у сім'ї є принципи природовідповідності, народності, гуманізму у вихованні.

Аналіз педагогічних поглядів зарубіжних та вітчизняних педагогів доводить, що для повного та гармонійного розвитку особистості дитини необхідно зростати в здоровому сімейному оточенні, в атмосфері щастя, любові. Ефективність сімейного виховання залежить від здатності батьків уникати помилкових впливів на дітей. Провідними умовами ефективного виховання в ідеальній моделі сім'ї є моральний клімат сім'ї, батьківський авторитет, стиль спілкування батьків і дітей, послідовності й єдності батьків у вимогах, дотримання режиму дня дитини, забезпечення необхідних умов проживання, організації харчування, відпочинку.

Проведений аналіз у вказаному напрямі передбачає використання виховної системи в сучасному навчально-виховному просторі. Вивчення педагогічних поглядів відомих педагогів таких робіт сприяє ознайомленню з провідними тенденціями розвитку